

VASTAANOTTOKESKUS • FÖRLÄGGNING • RECEPTION CENTRE

SISÄMINISTERIÖ

19. 08. 2014

19.8.2014

INRIKESMINISTERIET

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain ja ulkomaalaislain 52 b ja 52 c §:n muuttamisesta

Yleisesti ottaen luonnoksessa hallituksen esitykseksi ihmiskaupan uhrien auttamista koskien on kyetty korjaamaan keskeisimmät nykyisen lainsäädännön puutteet. Erityisen tärkeää on, että laissa selkeästi todetaan sen koskevan kaikkia Suomessa oleskelevia ihmiskaupan uhreja ulkomaalaisoikeudellisesta asemasta riippumatta. Tällä turvataan myös kotikunnan omaavien ja suomalaisten ihmiskaupan uhrien yhdenvertainen asema auttamisen ja auttamisjärjestelmän palveluiden (esim. neuvonta) suhteen.

Hieman epäselväksi Oulun vastaanottokeskukselle jäi kirjaus koskien 36 § 1 mom 4 kohtaa, jossa todetaan Joutsenon auttamisjärjestelmän toimivan yhteistyössä kunnan kanssa. Mitä tuo yhteistyö konkreettisesti pitää sisällään ja mikä on auttamisjärjestelmän rooli tilanteissa, joissa uhrilla on kotikunta?

Auttamisjärjestelmän toiminnan ja prosessin selkeyden kannalta hyviä uudistuksia ovat auttamisjärjestelmän mahdollisuus antaa ihmiskaupan uhrille toipumis- ja harkinta-aika sekä linjaus asian saattamisesta poliisin tietoon toipumisajan jälkeen myös niissä tilanteissa, joissa uhri ei ole halukas yhteistyöhön esitutkintaviranomaisten kanssa. Avun saamista ei kuitenkaan sidota uhrin yhteistyöhalukkuuteen, mikä on puolestaan tärkeää uhrilähtöisestä näkökulmasta. Edellä mainitulla 36 §:n ja 37 §:n kirjauksilla varmistetaan sekä uhrin apu, että poliisin mahdollisuudet vakavan rikoksen tutkimiseksi ja mahdollisesti myös niiden estämiseksi.

Oulun vastaanottokeskuksen mielestä on tärkeää, että hallituksen esityksessä on selkeytetty auttamisjärjestelmään ottamisen ja poistamisen perusteita ja siinä yhteydessä on nostettu esiin vaatimus auttamistoimien tarpeellisuudesta. Auttamisjärjestelmään on nimenomaan konkreettisen avun tarpeeseen tarkoitettu järjestelmä.

Käytännön ongelmana on ollut tähän saakka määrittelyn puute siitä, mikä taho Suomessa uhrin lopulta tunnistaa. Hallituksen esityksessä tämä puute on korjattu ja tunnistamisen suorittavat viranomaiset määritelty. Lapsiuhrien näkökulmasta on hyvä, että uhrin lopullista tunnistamista ei ole sidottu pelkästään rikosprosessiin, vaan myös auttamisjärjestelmä voi todeta henkilö ihmiskaupan uhriksi. Lapsiuhreilta voi olla vaikea saada sellaista kertomusta, joka auttaisi rikosprosessin etenemisessä ja usein kertomukset liittyvät tapahtumiin toisessa maassa. Toisaalta Oulun vastaanottokeskus jäi pohtimaan sitä, onko auttamisjärjestelmän mahdollisuus uhrin tunnistamisessa kuitenkin liian kapeasti määritelty lähinnä kauttakulkutapausten osalta. Heidän osaltaanhan varsinaista rikosta ei vielä ole ehtinyt tapahtua, mikäli esimerkiksi rajaviranomainen pysäyttää matkan kesken kaiken

ihmiskauppaepäilyyn perusteella. Tällaisia tapauksia on ollut useita aiempina vuosina Oulun vastaanottokeskuksen vastatessa alaikäisten ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä.

Lapsiuhrien näkökulmasta on tärkeää, että hallituksen esityksessä säädellään lapsen vanhempien tai tosiasiallisesta huollosta vastanneen henkilön jäljittamisestä sekä huomioidaan, mikä on mahdollisesti ollut huoltajien rooli lapsen uhriutumissa. Lain perusteluissa ei kuitenkaan ole mainintaa siitä, että tehtävä kuuluisi Maahanmuuttovirastolle, kuten lain valmisteluvaiheessa asiantuntijat ovat esittäneet. Jäisikö tehtävä siis lain yleisen toimintavastuun mukaisesti auttamisjärjestelmälle ja kotikunnan omaavien uhrien osalta yksittäiselle kunnalle? Jäljittämisen osalta ulkomaalaislakiin on tullut muutos 1.7.2014 ja voimaan tulleen lain 105 b §:n mukaan tilanteen vaatiessa Maahanmuuttoviraston on ryhdyttävä jäljittämiseen viipymättä. Pykälää on muutettu siten, että sen otsikosta on poistettu sana "turvapaikanhakija". Pykälän tekstiosiossa kuitenkin viitataan kansainvälistä suojelua hakevaan ilman huoltajaa olevaan alaikäiseen. Oulun vastaanottokeskukselle on epäselvää, kenelle jäljittamisvastuu kuuluisi niiden alaikäisten yksin maassa oleskelevien ihmiskaupan uhrien osalta, jotka eivät hae kansainvälistä suojelua. Käytännössä Maahanmuuttovirastolla ei saamiemme tietojen mukaan ole ollut jäljittämiskumppania joulukuun 2013 jälkeen, jolloin ISS on ilmoittanut lopettavansa toiminnan. Maahanmuuttoviraston on etsittävä jokaisen tapauksen osalta erikseen kyseisessä maassa toimiva jäljittämiskumppani, sikäli kuin sellainen on olemassa. Jäljittäminen ei myöskään eri syistä johtuen ole mahdollista kaikissa maissa. Jäljittäminen vaatii kansainvälisiä yhteistyökontakteja ja asiantuntemusta käytännön mahdollisuuksien ja turvauhkien arvioinnissa, joten se ei voi Oulun vastaanottokeskuksen näkemyksen mukaan olla muiden kuin Maahanmuuttoviraston tehtävänä.

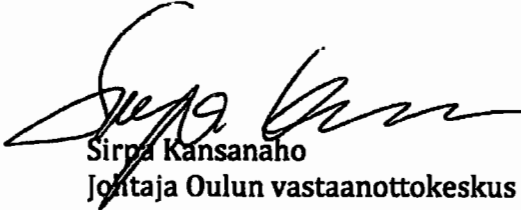
Pykälän 38 a 2 mom kirjaus on epätarkka ja se tulisi Oulun vastaanottokeskuksen mielestä selkiyttää. Pykälässä todetaan, ettei auttamistoimia voida antaa vastoin ihmiskaupan uhrin tahtoa, jollei lastensuojelulaissa toisin säädetä. Tämän kirjauksen perusteella voi päästä siihen käsitykseen, että lastensuojelulaissa olisi määritelmä, jonka mukaan auttamisjärjestelmä voisi joissakin tilanteissa toimia vastoin lapsen tahtoa – ja näinhän ei ole. Lastensuojelu voi oman lainsäädäntönsä nojalla toteuttaa auttamistoimia myös vastoin uhrin tahtoa, mutta auttamisjärjestelmä ei. Tämä kohta on juuri se kohta, johon vedoten käytännön toimijat usein virheellisesti tulkitsivat, että auttamisjärjestelmä voisi myös tehdä vastentahtoisia päätöksiä alaikäisten uhrien osalta.

Oulun vastaanottokeskus esitti lain valmisteluvaiheessa, että alaikäisten ihmiskaupan uhrien erilliskysymysten osalta oltaisiin perustettu oma alatyöryhmä näitä kysymyksiä pohtimaan. On erittäin valitettavaa, että tätä työryhmää ei perustettu. Alaikäisten ihmiskaupan uhrien osalta hallituksen esitys on edelleen puutteellinen. Lain valmisteluvaiheessa ei ole käsitelty esimerkiksi eri tahojen puhevallan käyttöön liittyviä ristiriitoja, jotka johtuvat useiden eri lakien yhtäaikaisesta soveltamisesta eikä sellaisia vaikeita erilliskysymyksiä kuten alaikäisen vapaaehtoinen paluu. Tämän johdosta Oulun vastaanottokeskus esittää, että jatkotoimenpiteenä alaikäisten ihmiskaupan uhrien auttamisen kehittämiseksi perustetaan työryhmä käsittelemään alaikäisiin liittyviä erilliskysymyksiä. Samoin käytäntö on osoittanut,

VASTAANOTTOKESKUS • FÖRLÄGGNING • RECEPTION CENTRE

että yhteistyön ja vastuiden selkiyttäminen kuntien ja auttamisjärjestelmän välillä vaatii myös tarkempaa käytännön ohjeistusta lainmuutoksen jälkeen.

Sirpa Kansanaho
Johtaja Oulun vastaanottokeskus

